

Litemzo

Jeugdrecht

MET MINDERJARIGEN
EN DE POLITIE

MET MINDERJARIGEN
EN DE POLITIE

Inhoud

- 3 ► *Inleiding*
- 5 ► *Minderjarigen in contact met de politie*
- 25 ► *School en politie*
- 29 ► *Hulpverleners en/of gezondheidswerkers en politie*
- 33 ► *Klachten m.b.t. het optreden van de politie*
- 35 ► *Meer weten, nog vragen?*

Inleiding

Er bestaat niet zoveel concrete regelgeving met betrekking tot de positie van minderjarigen die in aanraking komen met de politie. En wat wel bestaat is niet altijd openbaar, en vaak vrij complex. Dit kan de rechtszekerheid voor minderjarigen, en de rechtsgelijkheid van minderjarigen in gevaar brengen. In deze fiche willen we dan ook een juridisch overzicht geven van enkele belangrijke elementen op vlak van contacten van minderjarigen met politie.

Kunnen minderjarigen zelf klacht indienen wanneer ze slachtoffer werden van een misdrijf? Mogen ze opgesloten worden in een politiecel? Hoe zit het met het (video-)verhoor van minderjarigen?...

Door zo volledig en duidelijk mogelijk te willen zijn, is de fiche vrij uitgebreid geworden. Daarom hebben we op het einde nog een schematisch overzicht toegevoegd van de belangrijkste elementen.

Ook het **Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK)** dat door België bekrachtigd werd en hierdoor in 1992 in werking trad, speelt hier een rol.

Art. 37 IVRK voorziet in een verbod op foltering, wrede behandeling of bestraffing, levenslange gevangenisstraffen, onwettige gevangenneming en de doodstraf voor kinderen. Daarnaast bepaalt art. 37 ook dat kinderen die **van hun vrijheid werden beroofd**, gepast moeten behandeld worden gezien hun leeftijd, én dat ze gescheiden moeten worden van volwassen gedetineerden, dat ze contact moeten kunnen onderhouden met hun familie en dat ze toegang moeten krijgen tot rechts- en andere bijstand. **Art. 39 IVRK** bepaalt dat minderjarige slachtoffers van gewapende conflicten, foltering, verwaarlozing, mishandeling of uitbuiting een aangepaste behandeling moeten kunnen krijgen met het oog op hun herstel en hun herintegratie in de maatschappij. En **art. 40 IVRK** heeft het ten slotte over de aanpak van jeugdcriminaliteit. Kinderen die worden verdacht, vervolgd of veroordeeld wegens het plegen van een misdrijf, hebben recht op een specifieke behandeling waarbij rekening gehouden wordt met hun leeftijd. Daarnaast hebben ze ook recht op respect voor hun mensenrechten, en in het bijzonder op het genot van alle aspecten van een eerlijke rechtspleging, met inbegrip van rechtsbijstand en andere bijstand bij de voorbereiding en het voeren van hun verdediging. Gerechtelijke procedures en het plaatsen in een inrichting moeten bovendien worden vermeden wanneer dit mogelijk en passend is.

In België worden de meeste voorschriften uit deze bepalingen van het Kinderrechtenverdrag ondertussen gerespecteerd. Toch stellen we nog enkele **knelpunten** vast zoals o.a. de soms gebrekkige kennis van de politie m.b.t. kinderrechten in het algemeen en de specifieke rechtspositie van minderjarigen, en het soms ontbreken van vaardigheden om met minderjarigen om te gaan; de onmogelijkheid voor minderjarigen om in de praktijk soms zelfstandig klacht in te dienen bij de politie wanneer ze slachtoffer werden van een misdrijf; de bijstand door een advocaat met de nodige kennis m.b.t. het jeugd(sanctie)recht; en het opvragen door de politie van vertrouwelijke informatie van minderjarige slachtoffers of daders bij hulpverleners en gezondheidswerkers met beroepsgeheim.

Het **Vlaamse Kinderrechtencommissariaat** en de Délégué général de la Communauté Française aux droits de l'enfant formuleerden in dit kader enkele belangrijke aanbevelingen in hun advies 'Jongeren en politie: aanbevelingen voor meer toenadering' van 2012.

¹ Dit advies is te vinden op https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/2011_2012_5_advies_jongeren_en_politie.pdf.

1

Minderjarigen in contact met de politie

A. AANGIFTE DOEN VAN MISDRIJVEN

Een groepje jongeren is op kamp met de jeugdbeweging in de Ardennen. Wanneer ze terugkomen van een uitstap stellen ze vast dat de kampplaats, de tenten en de persoonlijke spullen van de jongeren zwaar beschadigd werden door vandalen. Iemand van de leiding gaat dit aangeven op het plaatselijk politiebureau maar de politiebeambte weigert de klacht te noteren omdat de jongere die aangifte komt doen 17, en dus minderjarig, is. De jongere krijgt de boodschap om terug te keren met zijn ouders om klacht in te dienen, maar die zitten 200 km. verder aan de kust...

Het Belgische Burgerlijke Wetboek voorziet in een specifiek beschermingsstatuut voor minderjarigen:

Eenzijds zijn minderjarigen **handelsonbekwaam**. Dit betekent dat minderjarigen eigenlijk geen handelingen mogen stellen die rechtsgevolgen met zich meebrengen, zoals bv. het ondertekenen van een contract, zich inschrijven op school, een abonnement nemen voor het openbaar vervoer,...

Anderzijds staan minderjarigen tot ze meerderjarig worden **onder het gezag van hun wettelijke vertegenwoordigers**, nl. hun ouders of voogd. Daarom kunnen ouders in principe alle belangrijke opvoedingsbeslissingen nemen t.a.v. hun minderjarige kinderen en moeten zij bv. ook hun minderjarige kinderen vertegenwoordigen in het rechtsverkeer.

De grondslag van de **princiële handelingsonbekwaamheid** van minderjarigen is te vinden in een combinatie van de veronderstelde incompetentie van minderjarigen en de **nood aan bescherming** die hieruit voortvloeit: minderjarigen moeten, gelet op hun jeugdigheid en hiermee gepaard gaande gebrek aan inzicht, kennis en ervaring, in hun belang beschermd worden².

Aangezien minderjarigen dus principiële handelingsonbekwaam zijn, zullen hun **wettelijke vertegenwoordigers** moeten optreden in hun naam wanneer minderjarigen slachtoffer worden van een misdrijf en hierover een gerechtelijke procedure willen voeren, of zich burgerlijke partij willen stellen voor de strafrechter.

Maar voor handelingen die geen rechtshandelingen zijn, hoeven minderjarigen zich niet te laten vertegenwoordigen. Er wordt aangenomen dat **minderjarigen zelf klacht kunnen neerleggen** bij de politie, zich als **benadeelde** van een misdrijf zelf kunnen laten registreren, en ook zelf de hulp van **slachtofferhulp** kunnen inroepen³.

De minderjarige leider van de jeugdbeweging die slachtoffer werd van een misdrijf, kon dit dus in principe wel degelijk zelfstandig aangeven bij de politie. Niet alle politiemensen zijn hiervan echter op de hoogte waardoor de aangifte van minderjarige slachtoffers (of getuigen) in de praktijk helaas niet altijd geregistreerd wordt zonder tussenkomst van de wettelijke vertegenwoordigers van de minderjarige.

² Sinds enkele decennia, en zeker de laatste 10 à 20 jaar, wordt steeds meer getwijfeld aan het standpunt dat alle minderjarigen incompetente wezens zouden zijn die geen rationele beslissingen kunnen nemen en die daarom moeten beschermd worden door hen de mogelijkheid te ontnemen om juridische handelingen te stellen of beslissingen te nemen. We zien dan ook de voorbije jaren **steeds meer uitzonderingen** opduiken die het mogelijk maken dat minderjarigen bepaalde juridische beslissingen zelfstandig kunnen nemen. Meer info over de (on)bekwaamheid van minderjarigen, vindt u terug in de fiche 't Zittemzo. Jeugdrecht... met de (on)bekwaamheid van minderjarigen.

³ VANDROMME, S., 'Hoofdstuk 1 Bekwaamheid', in Wet en Duiding. Kids-Codex. Boek IV., Brussel, Larcier, 2008, 135-136.

B. IDENTITEITSCONTROLE

De 16-jarige Peter zwalpt op weg terug naar huis na een fuif met de fiets over de weg terwijl hij luidkeels zijn favoriete hit van het moment zingt. Een politiepartouille zet hem aan de kant en vraagt hem zijn identiteitskaart te tonen. Wanneer Peter zijn identiteitskaart niet kan voorleggen, wordt hij meegenomen in de politiecombi zodat men zijn identiteit kan controleren op het politiekantoor. Peter is verontwaardigd: Hij is van mening dat hij als minderjarige zijn identiteitskaart niet op zich moet hebben...

Iedere Belg vanaf de leeftijd van **15 jaar** moet steeds zijn identiteitskaart **verplicht** bij zich hebben. Of, in geval van verlies, diefstal of vernietiging van de identiteitskaart, een getuigenschrift van de aangifte van verlies, diefstal of vernietiging⁴.

De politie mag de identiteit controleren van elke persoon die van zijn **vrijheid wordt beroofd** of die een **misdrijf** heeft gepleegd, en van elke persoon die aanleiding geeft om te denken dat hij wordt opgespoord, dat hij heeft gepoogd of zich voorbereidt om een misdrijf te plegen of dat hij **de openbare orde** zou kunnen **verstoren** of heeft verstoord. Daarnaast kan de politie eveneens de identiteit controleren van iedere persoon die toegang wil krijgen tot bijeenkomsten of plaatsen waar de openbare orde wordt bedreigd. Om de openbare veiligheid te handhaven, of de naleving te verzekeren van de regelgeving m.b.t. tot de toegang tot het grondgebied, het verblijf en de verwijdering van **vreemdelingen**, kunnen ten slotte ook identiteitscontroles uitgevoerd worden.

De gecontroleerde persoon mag zijn identiteit op **gelijk welke manier bewijzen**, bv. d.m.v. zijn identiteitskaart, rijbewijs, verzekeringspapieren, beroepskaart,... Maar wanneer hij zijn identiteit niet wil of kan bewijzen, of wanneer de politie twijfelt aan zijn identiteit, mag hij worden **opgehouden** gedurende de tijd die nodig is om zijn identiteit vast te stellen. Dit mag niet langer duren dan **12 uur**⁵.

⁴ De identificatie en de identiteitscontrole van een persoon worden uitgevoerd volgens artikel 1 van het Koninklijk besluit van 25 maart 2003 betreffende de identiteitskaarten, en artikel 34 van de Wet op het politieambt.

⁵ Max. 24 uur in geval van een identiteitscontrole van vreemdelingen.

Bovendien kan een persoon die geen geldige identiteitskaart heeft, of die zijn identiteitskaart niet bij zich heeft, hiervoor een boete van 26 tot 500 euro (x8) krijgen. De politie kan hiervan een proces-verbaal opmaken.

De betrokken politieambtenaren konden Peter dus wel degelijk tegenhouden en zelfs meenemen om zijn identiteit te controleren. Hij riskeert bovendien ook een boete voor het niet bij zich hebben van zijn identiteitskaart...

C. HET GEBRUIK VAN DWANGMAATREGELEN

Art. 37 van de **Wet op het politieambt** stelt dat politieambtenaren bij het vervullen van hun opdrachten van bestuurlijke⁶ of gerechtelijke⁷ politie, rekening houdend met de risico's die dat meebrengt, **geweld kunnen gebruiken om een wettig doel na te streven dat niet op een andere wijze kan worden bereikt**.

Het gebruik van geweld moet steeds **redelijk** zijn en **in verhouding** tot het nagestreefde doel. Aan elk gebruik van geweld moet een **waarschuwing** voorafgaan, tenzij dit gebruik daardoor onwerkzaam zou worden.

Het fouilleren van personen, de bestuurlijke en gerechtelijke aanhouding, het nemen van een identificatiefoto of vingerafdrukken tegen de wil van de betrokkene, het gebruik van handboeien, een huiszoeking,... zijn o.a. vormen van politionele dwangmaatregelen.

⁶ In het kader van haar bestuurlijke opdracht ziet de politie o.a. toe op de handhaving van de openbare orde, de voorkoming van misdrijven en de bescherming van personen en goederen.

⁷ In het kader van haar gerechtelijke opdracht heeft de politie o.a. als taak misdrijven op te sporen, de bewijzen ervan te verzamelen en eventueel in beslag te nemen; daarvan kennis te geven aan de bevoegde overheden; en de daders ervan op te sporen, te vatten, aan te houden en ter beschikking te stellen van de bevoegde overheid.

1. Het fouilleren

Fien, 14 jaar, wordt op heterdaad betrapt terwijl ze een smartphone steelt uit de handtas van een vrouw in een drukke winkelstraat. De politie neemt haar mee voor verhoor naar het politiekantoor. Daar aangekomen wordt Fien gefouilleerd om de smartphone te vinden, en om te zien of ze geen gevaarlijke voorwerpen op zich draagt. Fien ziet het niet zitten om gefouilleerd te worden door een mannelijke politieambtenaar, en eist dat er een vrouwelijke beambte bijgehaald wordt om de foullering uit te voeren...

Er bestaan drie soorten foullering:

1a. De veiligheidsfoullering

Politieambtenaren kunnen bij het vervullen van hun opdrachten van **bestuurlijke politie** en om er zich van te vergewissen dat een persoon geen wapen draagt of enig voorwerp dat gevaarlijk is voor de openbare orde, een veiligheidsfoullering doen.

De veiligheidsfoullering kan uitgevoerd worden op:

- Personen onderworpen aan een identiteitscontrole wanneer de politieambtenaar redelijke gronden heeft om te denken dat deze persoon een **wapen** zou kunnen dragen of enig **voorwerp** dat **gevaarlijk** is voor de openbare orde;
- (Bestuurlijk of gerechtelijk) Aangehouden personen.
 - ➔ In deze 2 gevallen kan de veiligheidsfoullering uitgevoerd worden **door elke politieambtenaar** (indien mogelijk van hetzelfde geslacht).
- Deelnemers van bijeenkomsten die de openbare orde bedreigen, bv. risicovolle betogingen;
- Personen met toegang tot plaatsen waar de openbare orde wordt bedreigd, bv. een lezing over een controversieel onderwerp.
 - ➔ In deze 2 gevallen kan de veiligheidsfoullering enkel uitgevoerd worden op bevel en onder verantwoordelijkheid van een **officier van bestuurlijke politie**. En deze foullering moet steeds gebeuren door een politieambtenaar van hetzelfde geslacht als de gefouilleerde persoon.

1b. De gerechtelijke foullering

- Politieambtenaren kunnen voor het vervullen van hun **gerechtelijke opdrachten**, een gerechtelijke foullering verrichten van personen die het voorwerp uitmaken van een gerechtelijke **aanhouding**, en van personen die ervan verdacht worden **overtuigingsstukken** of **bewijsmateriaal** van een **misdadaad** of **wanbedrijf** bij zich te dragen.
 - ➔ Een gerechtelijke foullering kan enkel gebeuren volgens de richtlijnen en onder verantwoordelijkheid van een **officier van gerechtelijke politie**. Ze kan uitgevoerd worden **door elke politieambtenaar**, indien mogelijk van hetzelfde geslacht.

1c. De foullering voor de vrijheidsberoving in een opsluitingsplaats

- Personen die in het kader van een bestuurlijke of gerechtelijke aanhouding worden **opgesloten**, kunnen vooraf op het lichaam gefouilleerd worden. Deze foullering heeft tot doel zich ervan te vergewissen dat de persoon niet in het bezit is van **voorwerpen** of **stoffen** die **gevaarlijk** zijn voor hemzelf of voor anderen, of die van die aard zijn een **ontvluchting** te vergemakkelijken.
 - ➔ Een foullering voor opsluiting gebeurt volgens de richtlijnen en onder de verantwoordelijkheid van een officier van **bestuurlijke of gerechtelijke politie**⁸. Ze kan uitgevoerd worden door een politieambtenaar of een andere persoon van hetzelfde geslacht als de gefouilleerde persoon.

TER VERDUIDELIJKING >

Een veiligheidsfoullering gebeurt door het betasten van het lichaam en de kleding van de gefouilleerde persoon, en door de controle van zijn bagage (tassen, rugzak, boekentas, reiskoffer,...).

Een gerechtelijke foullering en een foullering voor opsluiting gebeuren door het betasten van het lichaam en de kleding van de gefouilleerde persoon, door de controle van zijn bagage, en indien nodig kan er ook gevraagd worden dat de gefouilleerde persoon zich volledig uitkleedt. Een foullering mag nooit langer duren dan noodzakelijk. Voor de veiligheidsfoullering wordt wettelijk een maximumduur van 1 uur voorzien. Voor de gerechtelijke foullering 6 uur.

⁸ Officieren van bestuurlijke politie zijn de hoofdcommissaris en commissaris van de politie. Officieren van gerechtelijke politie zijn de hoofdcommissaris, commissaris en hoofdinspecteur van de politie.

Fien kan gerechtelijk gefouilleerd worden aangezien ze ervan verdacht wordt een gestolen smartphone bij zich te dragen. Een gerechtelijke fouillering wordt indien mogelijk uitgevoerd door iemand van hetzelfde geslacht als de gefouilleerde maar dat is niet noodzakelijk zo.

2. De vrijheidsberoving door een bestuurlijke of gerechtelijke aanhouding

Ook minderjarigen kunnen aangehouden worden, en eventueel tijdelijk vastgehouden worden in een politiecel, m.n. in een **toezichtslokaal**.

TER VERDUIDELIJKING >

Een toezichtslokaal is een **opsluitingsplaats** van de politie die speciaal ingericht is voor het onder toezicht houden van één of meerdere minderjarigen. Sinds 2007⁹ moeten **nieuwe opsluitingsplaatsen** aan bepaalde **minimumnormen** voldoen. **Tegen 2027** moeten alle opsluitingsplaatsen voor minderjarigen hieraan tegemoet komen. Het is niet echt duidelijk hoe een bestaande politiecel voor minderjarigen er in de tussenperiode moet uitzien. Toezichtslokalen moeten volgens de minimumnormen afgescheiden zijn van de andere opsluitingsplaatsen. Zij moeten minstens **5m² groot** zijn, en een verankerde tafel en **zitmogelijkheid** hebben. De deur moet **agressiebestendig** zijn, maar mag er niet uitzien als een celdeur. Ook het meubilair moet **agressiebestendig** zijn. **Traliewerk kan niet**. Bovendien moeten alle opsluitingsplaatsen, dus ook de toezichtslokalen, minimaal een vrije hoogte van 2,5m hebben, een **verlichtingsniveau** hebben dat het permanent toezicht toelaat en het lezen en schrijven mogelijk maakt, **verluchting** hebben, en een **verwarming** die, tijdens het gebruik van de opsluitingsplaats, een temperatuur van minimaal 18°C verzekert. Opsluitingsplaatsen moeten ten slotte van buiten uit geobserveerd kunnen worden zonder de deur te moeten openen. Zij worden uitgerust met een communicatiesysteem, waarvan het signaal op een permanent bezette dienst moet toekomen. Camera's mogen de bewaking helpen verzekeren op voorwaarde dat de opgesloten personen minimum de privacy genieten bij het gebruik van het toilet.

⁹ Koninklijk besluit van 14 september 2007 betreffende de minimumnormen, de inplanting en de aanwending van de door de politiediensten gebruikte opsluitingsplaatsen.

Elke vrijheidsberoving wordt ingeschreven in het **register van de vrijheidsberovingen**.

Dit register geeft het chronologisch verloop van de vrijheidsberoving weer vanaf het begin tot het einde ervan of tot het ogenblik van de overdracht van de betrokken persoon aan de bevoegde overheden of diensten. Via dit register kan men **controleren** of een aanhouding volgens de **regels** gebeurde. Men noteert o.a. het uur en de duur van de aanhouding, de handtekening van de aangehouden persoon bij zijn aankomst en bij vertrek, en de juiste reden voor de aanhouding in het register.

Binnen de geldende regelgeving worden **enkele specifieke rechten** voorzien voor personen die aangehouden worden:

- a. Personen die aangehouden werden (ook minderjarigen), mogen vragen dat de politie een **vertrouwenspersoon** op de hoogte brengt van de aanhouding. Dit kan enkel geweigerd worden wanneer er ernstige redenen zijn om aan te nemen dat het verwittigen van deze vertrouwenspersoon een gevaar inhoudt voor de openbare orde en veiligheid. Men maakt hiervan dan melding in het register van de vrijheidsberovingen.
- b. Wanneer minderjarigen worden aangehouden, moeten bovendien ook hun **ouders of voogd** hiervan op de hoogte gebracht worden.
- c. Aangehouden personen hebben steeds recht op **medische bijstand**. Hierbij hebben ze het recht om, op eigen kosten, onderzocht te worden door een arts naar keuze.
- d. En ze hebben gedurende de volledige duur van de vrijheidsberoving recht op voldoende **drinkwater**, op het gebruik van aangepast **sanitair** en, afhankelijk van het tijdstip, op een **maaltijd**.
- e. Personen die aangehouden worden, moeten ten slotte in een voor hen **begrijpelijke taal** op de hoogte gebracht worden van de **redenen** en **maximale duur** van de vrijheidsberoving, van de **materiële procedure** van de opsluiting en de mogelijkheid tot het nemen van **dwangmaatregelen**, en ten slotte ook van **hun rechten** tijdens de vrijheidsbeneming. Deze mededeling moet in het register van vrijheidsberoving worden genoteerd.

2a. De bestuurlijke aanhouding

Politieambtenaren kunnen overgaan tot **een bestuurlijke aanhouding** van:

- personen die de politie hinderen wanneer ze het verkeer proberen vrijhouden,
- personen die de openbare rust verstoren,
- personen die (aanleiding geven om te denken dat ze voorbereidingen treffen om) een misdrijf plegen dat de openbare rust of de openbare veiligheid ernstig in gevaar brengt,
- personen van vreemde nationaliteit die niet beschikken over in België geldige identiteitsdocumenten,
- geesteszieke personen die een gevaar vormen voor zichzelf of hun omgeving, of die uit een instelling ontsnapt zijn waar ze door de rechtbank geplaatst zijn,
- personen die weigeren om hun identiteit kenbaar te maken of waarvan de identiteit twijfelachtig is.

Een **bestuurlijke aanhouding** mag **nooit langer duren dan noodzakelijk**. De Wet op het politieambt voorziet een maximumduur van **12 uur**.

Twee situaties worden hierbij apart geregeld: een persoon in staat van openbare dronkenschap wordt minimum 2 en indien nodig maximum 12 uur opgesloten. En een vreemdeling zonder een in België geldig document kan in afwachting van een beslissing van de Dienst Vreemdelingenzaken maximum 24 uur opgesloten worden.

De 16-jarige Peter die 's nachts luidkeels zingend de openbare rust verstoort, kan dus eventueel ook bestuurlijk aangehouden worden voor max. 12 uur. De politie moest zijn ouders hiervan dan wel op de hoogte brengen.

2b. De gerechtelijke aanhouding

Er kan overgegaan worden tot **een gerechtelijke aanhouding** om personen die ervan **verdacht worden strafbare feiten** te hebben gepleegd, tijdelijk van hun vrijheid te beroven om ze **voor te leiden** voor de **procureur des Konings** of de **onderzoeksrechter**.

Wanneer een persoon **op heterdaad** betrapt wordt op het begaan van een misdrijf, kan een officier van gerechtelijke politie overgaan tot een gerechtelijke aanhouding. Andere politieambtenaren, of zelfs particuliere personen, die een persoon op heterdaad betrappen, kunnen deze persoon wel ophouden en beletten om te vluchten maar alleen een officier van gerechtelijke politie kan overgaan tot een gerechtelijke aanhouding bij betrapting op heterdaad. Wanneer er **geen sprake is van het op heterdaad betrappen** van een persoon, kan enkel overgegaan worden tot een gerechtelijke aanhouding **op bevel van de procureur des Konings of van de onderzoeksrechter**.

Een gerechtelijke aanhouding mag normaal gezien maar **maximum 24 uur duren**. Daarna kan de betrokkene alleen langer worden opgesloten op **bevel van de onderzoeksrechter**. Vanaf dan gaat het echter niet meer over een 'aanhouding', maar wel over een 'gevangenhouding'.

Aangezien ze op heterdaad betrapt werd op het stelen van een smartphone, mag een officier van gerechtelijke politie de 14-jarige Fien maximaal voor 24 uur gerechtelijk aanhouden. Haar ouders moeten hiervan op de hoogte gebracht worden.

3. Het nemen van foto's en vingerafdrukken

TER VERDUIDELIJKING >

Het nemen van foto's, vinger- en handpalmafdrukken en het opstellen van een individuele beschrijving noemt men de 'driedelige gerechtelijke identificatie'.

Een **driedelige gerechtelijke identificatie** moet¹⁰ worden opgesteld voor iedere persoon **vanaf 14 jaar** die ofwel:

- van zijn vrijheid beroofd wordt (vanaf het moment waarop, ten behoeve van het onderzoek, de betrokken persoon niet meer de vrijheid heeft om te gaan en te komen waar hij wil),
- ter beschikking gesteld wordt van de gerechtelijke overheid of van de Dienst Vreemdelingenzaken,
- opgesloten dient te worden in een strafinrichting als gevolg van een gerechtelijk bevel of een gerechtelijke beslissing.

Ook minderjarigen **jonger dan 14 jaar** kunnen onderwerp uitmaken van een driedelige gerechtelijke identificatie mits de met het dossier belaste **magistraat hiermee akkoord gaat**.

Wanneer Peter en Fien aangehouden zouden zijn, zou er voor hen allebei dus een driedelige gerechtelijke identificatie moeten worden opgesteld aangezien ze beiden 14 jaar of ouder zijn.

4. Het gebruik van handboeien

Aangezien het gebruik van **handboeien** een politionele dwangmaatregel is, zal het steeds moeten kunnen **verantwoord** worden door de betrokken politiebeambte. Het gebruik van handboeien kan enkel wanneer dat **noodzakelijk** is, en moet altijd **in verhouding** staan tot het nagestreefde doel.

De politie mag volgens art. 37bis van **de Wet op het politieambt** bovendien enkel in de volgende gevallen een persoon boeien:

1° bij de overbrenging, de uithaling en de bewaking van **gedetineerden**.

2° bij de bewaking van personen die gerechtelijk of bestuurlijk werden aangehouden, als dit noodzakelijk wordt beschouwd. Bv. omwille van het verzet of geweld tegen de aanhouding, de aard van het gepleegd misdrijf, het vluchtgevaar, het gevaar dat betrokkene zal trachten bewijzen te vernietigen of schade te veroorzaken,...

¹⁰ Oms. COL 20/2010 van 4 oktober 2010 van het College van procureurs-generaal bij de hoven van beroep betreffende Driedelige gerechtelijke identificatie.

Binnen de rechtsleer is er **onduidelijkheid** over de toepassing van art. 37bis Wet op het politieambt op **minderjarigen**. Hoewel minderjarigen¹¹ boeien zeker niet standaard mag gebeuren, kunnen **minderjarigen die van hun vrijheid worden beroofd**¹² omdat ze opgesloten worden in een gevangenis, in een inrichting tot bescherming van de maatschappij, in een gesloten instelling voor bijzondere jeugdzorg, of in een instelling uit het externe zorgcircuit aangewezen door de bevoegde overheden; of omdat ze bestuurlijk of gerechtelijk aangehouden werden, **in geval van absolute noodzaak wel degelijk geboeid worden**.

D. HET VERZAMELEN VAN BEWIJZEN IN HET KADER VAN DE OPSPORING DOOR HET GEBRUIK VAN DWANGMAATREGELEN

De gerechtelijke politie spoort misdrijven op en verzamelt de bewijzen ervan. Dit kan door middel van een **opsporingsonderzoek** onder de verantwoordelijkheid van de **procureur des Konings** of door middel van een **gerechtelijk onderzoek** onder de verantwoordelijkheid van de **onderzoeksrechter**.

Er ligt een belangrijk onderscheid tussen ‘**opsporingshandelingen**’ waarbij de politie in principe **geen dwangmaatregelen** mag gebruiken en **geen individuele rechten en vrijheden mag schenden** (tenzij wettelijke uitzonderingen dit toelaten), en handelingen gesteld door de politie **tijdens een gerechtelijk onderzoek** waarbij de onderzoeksrechter **wel** kan beslissen om dwang te gebruiken en om individuele rechten en vrijheden te schenden.

¹¹ Er zou een omzendbrief uit 1966 bestaan die het gebruik van handboeien bij minderjarigen alleen toelaat mits schriftelijke goedkeuring van de procureur des Konings. Maar aangezien zowel de vindplaats, als de rechtskracht van deze omzendbrief onduidelijk is, gaan we er in deze fiche niet verder op in.

¹² Volgens de dwingende richtlijn MFO-1 van 13 december 2001 inzake het verzekeren van de openbare orde in hoven en rechtbanken, het overbrengen van gevangenen en het handhaven van de orde en de veiligheid in de gevangenissen in geval van oproer of onlusten (niet gepubliceerd), wordt als een gevangene beschouwd: iedere persoon ten aanzien van wie de tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf of van een vrijheidsbenemende maatregel geheel of gedeeltelijk plaatsvindt in een gevangenis, in een inrichting tot bescherming van de maatschappij, een gesloten instelling voor bijzondere jeugdzorg of in een instelling uit het externe zorgcircuit aangewezen door de bevoegde overheden, of een gerechtelijk aangehouden persoon.

1. Afname van een adem- of speekseltest, een bloedstaal of DNA

In kader van een overtreding in het wegverkeer, kan de politie een ademtest opleggen, een speekseltest afnemen, of een bloedafname door een arts vorderen, ook bij **minderjarigen vanaf 16 jaar**. Voor minderjarigen onder de 16 jaar is hiervoor de toestemming van de procureur des Konings nodig.

De politie kon de 16-jarige Peter die luidkeels zingend over de weg zwalpte op weg naar huis na een fuif, dus eventueel een adem- of speekseltest laten ondergaan om te zien of hij niet onder invloed was van drugs of alcohol.

Een **afname van DNA** door middel van een bloedafname, of de afname van haarwortels of wangslimvlies op vraag van de procureur des Konings kan enkel **mét de toestemming van de meerderjarige** betrokkene. In het geval van een **minderjarige**¹³ kunnen momenteel **noch de minderjarige, noch zijn wettelijke vertegenwoordigers hiervoor toestemming geven**. De **onderzoeksrechter** kan in bepaalde situaties wel een afname van DNA **bevelen**, dus ook **zonder toestemming** van de betrokkene. En eventueel zelfs bij een andere persoon dan diegene die een rechtstreekse band heeft met de totstandkoming van de feiten. Wangslimvlies of haarwortels kunnen afgenomen worden door een officier van gerechtelijke politie, een hulpofficier van de procureur des Konings, of een arts. **Bloed** kan natuurlijk enkel afgenomen worden door een **arts**.

2. Het verhoor

Algemeen

Een van de onderzoeksdaden die men gewoonlijk stelt in het kader van een strafrechtelijk onderzoek, is het **ondervragen of 'verhoren'** van personen om zo meer informatie te verkrijgen over eventuele strafbare feiten. De politie kan zowel slachtoffers, verdachten, als getuigen van een misdrijf ondervragen.

¹³ In 2011 wijzigde men deze bepaling in de zin dat personen vanaf 16 jaar toestemming zouden kunnen geven maar deze wijziging is nu nog niet van kracht.

Iedereen is **verplicht** om, waar nodig, zijn **medewerking te verlenen** aan een strafrechtelijk onderzoek, en dus ook aan een politieverhoor.

De politie kan de betrokkene in dit kader uitnodigen voor een ondervraging op het politiekantoor, maar ze kan de betrokkene ook horen op de plaats waar ze hem aantreft, bv. op de plaats van het misdrijf, thuis, op school,... of hem eventueel van daaruit meenemen voor verhoor op het politiekantoor.

De betrokkene is niet verplicht om verklaringen af te leggen n.a.v. het verhoor. Aanwezig zijn op het verhoor en verklaren dat men geen nuttige of relevante informatie kan meedelen is voldoende.

Wanneer men **niet meewerkt** aan het verhoor, voorziet art. 71 van het Wetboek van Strafvordering (Sv.) dat de onderzoeksrechter de betrokkene kan **dagvaarden** om hem te kunnen horen. Wanneer de betrokkene ook geen gevolg zou geven aan de dagvaarding om voor de onderzoeksrechter te verschijnen, kan hem een **geldboete** opgelegd worden én kan de onderzoeksrechter bevelen dat de betrokkene **lichamelijk gedwongen** wordt om zijn **getuigenis te komen afleggen**.

Het horen van getuigen door de onderzoeksrechter gebeurt **in principe onder ede**. Enkel wanneer minderjarigen **jonger dan 15** gehoord worden, gebeurt dit bij wijze van eenvoudige verklaring, **zonder eedaflegging**.

Er wordt **niet wettelijk voorzien** dat ouders op de hoogte gebracht moeten worden wanneer hun minderjarige kinderen verhoord (zullen) worden door de politie **tenzij** ze in dit kader ook **aangehouden** werden. Dit mag echter wel en is bovendien in het kader van hun ouderlijke verantwoordelijkheden ook **wenselijk**.

Enkele minimale regels in kader van het verhoor

Het **Wetboek van Strafvordering** voorziet in het algemeen **enkele minimale regels m.b.t. het verhoren van personen** (ongeacht of ze slachtoffer, getuige of verdachte zijn). O.a.

- Elk verhoor moet starten met een **korte mededeling van de feiten**;
- men moet de ondervraagde persoon er bij de start van het verhoor ook op wijzen dat zijn verklaringen als bewijs kunnen worden gebruikt in een gerechtelijke procedure en dat hij **niet verplicht** kan worden **zichzelf te beschuldigen**;
- het **proces-verbaal** van het verhoor moet nauwkeurig het tijdstip waarop het verhoor werd aangevat en beëindigd vermelden, en ook de bijzondere omstandigheden en alles wat op de verklaring of de omstandigheden waarin zij is afgelegd, een bijzonder licht kan werpen;

- de ondervraagde persoon mag vragen dat het gesprek wordt genoteerd in zijn **letterlijke bewoording**;
- aan het einde van het verhoor laat men de ondervraagde persoon het **proces-verbaal** van zijn verhoor **lezen** en kan hij zijn verklaringen **verbeteren** of er nog iets aan **toevoegen**;
- indien de ondervraagde persoon zich in een **andere taal** dan die van de procedure wil uitdrukken, wordt ofwel een beroep gedaan op een beëdigd tolk, ofwel worden zijn verklaringen **genoteerd in zijn taal**, ofwel wordt hem gevraagd zelf zijn verklaring te noteren;
- de ondervraagde, ook de minderjarige vanaf 12 jaar¹⁴, heeft **recht op een kosteloze kopie** van het proces-verbaal van zijn verhoor. (Soms geeft men echter geen kopie aan een minderjarig slachtoffer. Bv. wanneer men vreest dat het gevaar bestaat dat de kopie afgenomen zal worden van de minderjarige, of wanneer men vermoedt dat de ouders van de minderjarige bij het strafbaar feit betrokken zijn,... De minderjarige kan dan in elk geval het PV wel inkijken eventueel via zijn advocaat of justitieassistent);
- ...

Het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen

Hoofdstuk 7bis Sv. regelt specifiek het verhoor van minderjarigen die het slachtoffer of getuige zijn van bepaalde misdrijven.

Art. 91bis Sv. voorziet **een recht op bijstand** tijdens het politieverhoor door een meerderjarige **vertrouwenspersoon** voor minderjarige slachtoffers of minderjarige getuigen, wanneer het gaat om zeer ernstige misdrijven zoals gijzeling; aanranding van de eerbaarheid en verkrachting; misdrijven m.b.t. ontucht, bederf van de jeugd, prostitutie en openbare zedenschennis; opzettelijk toebrengen van lichamelijke letsels; genitale verminking van meisjes en vrouwen; familieverlating en onthouden van het nodige voedsel en verzorging aan minderjarigen of kwetsbare personen waardoor hun gezondheid in het gedrang komt; schuldig hulpverzuim; ontvoering van minderjarigen; mensenhandel en mensensmokkel; en doodslag... Uitzonderlijk kan het parket of de onderzoeksrechter in het belang van de minderjarige of in het belang van het onderzoek, een bepaalde vertrouwenspersoon **weigeren**, maar dan kan de minderjarige een **andere persoon voorstellen als vertrouwenspersoon**.

¹⁴ Omz. COL 9/2001 van 9 juli 2001 van het College van procureurs-generaal bij de hoven van beroep betreffende de Wet van 12 maart 1998 (B.S. 2 april 1998) tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek. "De wetgever bepaalde geen leeftijd vanaf wanneer een minderjarige geacht wordt in staat te zijn met kennis van zaken een kopie van de tekst van zijn verhoor te vragen. Om praktische redenen kan de richtleeftijd van **12 jaar** behouden blijven."

Indien de minderjarige **slachtoffer werd, of getuige was**, van een ander misdrijf, kan hem de bijstand van een **vertrouwenspersoon** worden toegekend als **gunst**, maar hij heeft hier volgens de wet **geen recht** op.

*In de praktijk ondervond een medewerkster van de Kinderrechtswinkel dat de politie het vergezellen van een minderjarig slachtoffer of getuige door een vertrouwenspersoon soms **ontraadt** om de geloofwaardigheid en de bewijskracht van het verhoor niet in gevaar te brengen.*

Toen ze gevraagd werd door een 15-jarig slachtoffer van seksueel misbruik om haar bij te staan tijdens het politieverhoor, stelde de verhoorder bij het betreden van de verhoorruimte "Het is toch niet nodig dat mevrouw (op de medewerkster van de Kinderrechtswinkel) meegaat he? Wij kunnen dat wel alleen." En hoewel de medewerkster de minderjarige er nog eens op wees dat ze het meisje zeker wilde bijstaan tijdens het verhoor, stapte de minderjarige (een beetje overrompeld) uiteindelijk toch alleen het verhoorlokaal binnen...

Artikels 92 tot 101 Sv. voorzien verder de mogelijkheid om gebruik te maken van een **audiovisueel verhoor** (kortweg videoverhoor) voor minderjarige slachtoffers of getuigen. Het verhoor van minderjarigen die het **slachtoffer** of **getuige** zijn van misdrijven m.b.t. de aanranding van de eerbaarheid en verkrachting; ontucht, het bederf van de jeugd of prostitutie; en de genitale verminking van meisjes of vrouwen gebeurt normaal gezien steeds door middel van een audiovisuele opname, behalve wanneer de procureur des Konings of de onderzoeksrechter anders oordeelt in het belang van de minderjarige of van de zaak (of wanneer de +12 jarige hiervoor geen toestemming zou geven).

De procureur des Konings of de onderzoeksrechter kan daarnaast ook de audiovisuele opname **bevelen** van het verhoor van minderjarigen die slachtoffer of getuige zijn van de andere misdrijven opgenomen in artikel 91bisSv., zoals gijzeling; opzettelijk toebrengen van lichamelijke letsels; familieverlating en onthouden van het nodige voedsel en verzorging aan minderjarigen of kwetsbare personen waardoor hun gezondheid in het gedrang komt; schuldig hulpverzuim; ontvoering van minderjarigen; mensenhandel en mensensmokkel; en doodslag.

Gaat het om nog andere misdrijven, kan men ten slotte ook tot een videoverhoor overgaan in geval van ernstige en uitzonderlijke omstandigheden.

Het videoverhoor kan gebeuren door de procureur des Konings, door de onderzoeksrechter, of door een bij naam genoemde politieambtenaar.

Minderjarigen vanaf 12 jaar, moeten akkoord gaan met de opname van het verhoor.

Minderjarigen **jonger dan 12 jaar moeten alleen maar worden geïnformeerd**. Tijdens het verhoor kan de minderjarige te allen tijde vragen om de opname te **onderbreken**. Minderjarigen kunnen zich trouwens ook bij het videoverhoor laten bijstaan door een **vertrouwenspersoon**. (Tenzij de procureur of de onderzoeksrechter zich hiertegen verzet omdat hij meent dat dit niet in het belang is van de minderjarige of in het belang van het onderzoek.)

Het verhoor van minderjarige verdachten

Ook **minderjarige verdachten** kunnen **op bevel** van de procureur des Konings of van de onderzoeksrechter onderworpen worden aan een **audiovisueel** verhoor of **auditief** verhoor onder toepassing van art 112ter Sv. De minderjarige verdachte moet hiervan op voorhand **ingelicht** worden. Het verhoor kan gebeuren door de procureur of onderzoeksrechter zelf, of door een bij naam genoemde politieambtenaar.

Alle minderjarige verdachten hebben volgens **art. 47bis Sv. recht op een schriftelijke verklaring van hun rechten** voor het eerste verhoor, én op een beknopte **mededeling** van de **feiten** en van het **recht om zichzelf niet te beschuldigen** voor elk verhoor.

De Belgische wetgeving voorzag lang niet in een recht op de bijstand van een advocaat in kader van het politieverhoor van (minderjarige) verdachten.

De Salduz-wet¹⁵ voorziet echter dat de minderjarige verdachte steeds overleg moet kunnen plegen met zijn of haar advocaat voor het eerste verhoor. Minderjarige verdachten hebben ook het recht op bijstand van een advocaat tijdens het verhoor. **Het overleg met en de bijstand van een advocaat voor minderjarige verdachten zijn verplicht**, de minderjarige kan hier (anders dan meerderjarigen) **geen afstand** van doen¹⁶. In de praktijk doen zich hier wel soms nog **problemen** voor m.b.t. de ‘concrete’ beschikbaarheid van ‘**kwaliteitsvolle**’ **jeugdadvocaten**.

¹⁵ Wet tot wijziging van het Wetboek van strafvordering en van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, om aan elkeen die wordt verhoord en aan elkeen wiens vrijheid wordt benomen rechten te verlenen, waaronder het recht om een advocaat te raadplegen en door hem te worden bijgestaan, B.S. 5 september 2011.

¹⁶ Op de website van het openbaar Ministerie staan handige schema's over in welke situatie o.a. een minderjarige recht heeft op overleg met en bijstand van een advocaat. https://www.om-mp.be/om_mp/files/en-savoir-plus/circulaires/nouveau%20circulaires%20de%20salduz/COL.8.2011%20versie%2024%20nov%202016/NL/Schema%20Salduz%20minderjarigen.pdf

Vooraleer de 14-jarige Fien verhoord kan worden in kader van de smartphone-diefstal die ze pleegde, zal ze dus overleg moeten kunnen plegen met een advocaat. En indien ze zou aangehouden worden, heeft ze ook recht op bijstand van een advocaat tijdens het verhoor.

3. De huiszoeking

Politieambtenaren kunnen steeds de voor het publiek toegankelijke plaatsen alsook de verlaten huizen en gronden betreden om hun opdrachten uit te oefenen.

Wanneer de politie **een woning wil doorzoeken**, moet ze echter rekening houden met het grondwettelijke **recht op 'onschendbaarheid van de woning'**

Hierdoor kan de politie in principe **alleen** iemands woning doorzoeken **op bevel van de onderzoeksrechter**.

De **onderzoeksrechter** kan opdracht geven aan een **officier van gerechtelijke politie** tot een gedwongen huiszoeking (en eventuele inbeslagneming). De politie mag in dat geval de woning **zonder toestemming van de bewoner** doorzoeken. En mag de deur indien nodig laten openmaken door een **slotenmaker**. Dergelijke huiszoeking mag wel alleen tussen **5 uur 's morgens en 21 uur 's avonds** uitgevoerd (of aangevat) worden. (Het afleveren van een **huiszoekingsbevel** kan enkel in het kader van een gerechtelijk onderzoek en betekent dus steeds dat een strafvordering werd ingesteld.)

Uitzonderlijk kan een huiszoeking ook gebeuren **zonder huiszoekingsbevel** wanneer een magistraat of een officier van gerechtelijke politie zich ter plaatse begeeft om een vaststelling op heterdaad te doen; of op verzoek of met toestemming van de persoon met het werkelijke genot van de woning; in geval van een oproep vanuit die plaats; en in geval van brand of overstroming.

Aangezien **minderjarigen** door het Burgerlijk Wetboek nog steeds als handelingsonbekwaam worden beschouwd, zouden zij in principe geen toestemming kunnen geven voor

het doorzoeken van de woning waar zij verblijven. Gezien de recente evolutie binnen de rechtspraak en in het licht van de erkenning van bekwaamheid van bepaalde minderjarigen in de gezondheidszorg en in de integrale jeugdhulp, wordt ondertussen echter wel aangenomen dat **bekwame minderjarigen wel degelijk moeten toestemmen wanneer hun kamer doorzocht wordt** (eventueel naast de eigenaar of bewoner van het gebouw), zeker voor wat hun kamer in een residentiële voorziening of in een internaat betreft.

De 15-jarige Matthias komt na een avondje stappen niet terug naar de voorziening waar hij sinds enkele maanden verblijft. De opvoeders maken zich zorgen en contacteren de politie. Om meer informatie te verzamelen, doorzoekt de politie, met toestemming van de directeur van de voorziening, de kamer van Matthias. Tijdens deze zoekactie stuit de politie o.a. ook op verschillende kleine zakjes met ecstasy-pillen waardoor het vermoeden rijst dat Matthias deze misschien wel verkoopt.

De politie doorzocht Matthias zijn kamer zonder zijn toestemming, én zonder huiszoekingsbevel van de onderzoeksrechter. Dit kan alleen rechtsgeldig gebeuren in geval van betrapting op heterdaad, of wanneer de politie een persoon opspoot die in gevaar verkeert (en men de bewoner niet kan bereiken om toestemming te vragen).

Wanneer een rechter achteraf zou oordelen dat dit hier niet het geval was, omdat er bv. onvoldoende aanwijzingen waren dat Matthias in gevaar verkeerde, dan heeft de politie ten onrechte Matthias zijn kamer doorzocht, en kan justitie verder ook niets ondernemen met de pillen die gevonden zijn tijdens deze illegale huiszoeking.

Tot slot is het belangrijk nog mee te geven dat volgens het **Europees Hof van de Rechten van de Mens (EHRM)** de **plaats waar er een recht op privacy kan bestaan**, bv. een bankkluis, een persoonlijke locker op het werk of op school,... **dezelfde bescherming geniet als de woonst**. Deze zienswijze leidt er o.a. toe dat men meer en meer over een 'zoeking' spreekt in plaats van over een huiszoeking.

E. RECHT OP PRIVACY

Politie mensen hebben **ambtsgeheim**, en in **bepaalde situaties** zelfs **beroepsgeheim**, en mogen dus geen vertrouwelijke informatie m.b.t. hun interventies delen met andere derden dan diegenen die hiertoe gerechtigd zijn.

Artikel 35 van de Wet op het politieambt stelt verder uitdrukkelijk dat politieambtenaren aangehouden, gevangenen of opgehouden personen **niet aan de publieke nieuwsgierigheid mogen blootstellen**. Betrokkenen zullen bv. indien mogelijk vervoerd worden in een anoniem voertuig en begeleid worden door politie in burger.

Daarnaast mogen politieambtenaren deze personen **niet zonder hun instemming** onderwerpen of laten onderwerpen aan vragen van **journalisten** of derden die vreemd zijn aan de zaak, en geen **beeldopnamen** maken of laten maken behalve voor hun identificatie (of voor andere door de bevoegde gerechtelijke instantie vastgestelde doeleinden).

Ten slotte mag de **identiteit van de betrokken personen niet bekendgemaakt** worden zonder de toestemming van de bevoegde gerechtelijke instantie. Meer nog het is **strafbaar** om de **identiteit van een minderjarige die vervolgd of berecht wordt** voor het plegen van een jeugd delict, in het openbaar bekend te maken. (Tenzij om de verwanten of de vertrouwenspersoon van de betrokkenen te verwittigen.)

2 *School en politie*

Scholen zitten vaak met vragen over hun contact met de politie in het kader van de **spijbelproblematiek**, de **meldingsplicht**, het **verhoren van leerlingen**, en het **doorzoeken van boekentassen of lockers** van leerlingen en **fouilleren** van leerlingen.

A. SPIJBELEN

Minderjarige leerlingen die spijbelen, plegen geen jeugddelict. Indien deze dossiers worden doorverwezen naar het parket gebeurt dit als **problematische opvoedingssituaties** (POS).

Het parket kan echter ouders van spijbelende leerlingen in uitzonderlijke omstandigheden wel voor de **politierechtbank** dagen op basis van de **schending van de leerplicht**.

Een ministeriële omzendbrief PLP 41¹⁷ van 7 juli 2004 bepaalt dat **elke lokale politiezone een aanspreekpunt** moet aanduiden voor de scholen in haar zone en dat er een **partnerschap** met de scholen moet worden aangegaan om samen te werken op vlak van **jeugdcriminaliteit** en eventueel ook op vlak van **spijbelproblematiek**.

Ondertussen sluiten ook heel wat **parketcriminologen** aan bij deze samenwerkingsverbanden tussen scholen en aanspreekpunten jeugdcriminaliteit van de politie.

¹⁷ Ministeriële omzendbrief van 7 juli 2004 **PLP 41** tot versterking en/of bijsturing van het lokaal veiligheidsbeleid en de specifieke aanpak van de jeugdcriminaliteit, B.S. 24 juli 2006.

De politie kan bv. met een spijbelende leerling een *spijbelcontract* aangaan. Als er daarna toch opnieuw wordt gespijbeld, stelt de politie een P.V. op en stuurt dat naar het parket. Een parketcriminoloog kan de leerling en de ouders uitnodigen voor een gesprek wat kan leiden tot een voorstel tot een *hulpverleningstraject* of een *sanctie*.

B. DE MELDINGSPLICHT

Onderwijspersoneel heeft een **ambtsgeheim**. Hierdoor mag de school **vertrouwelijke informatie** m.b.t. haar leerlingen **niet delen** met anderen dan diegenen die gerechtigd zijn om hiervan kennis te nemen.

De school is onder toepassing van de **meldingsplicht** die voorzien wordt door de **artikelen 29 en 30 Sv.** echter wel degelijk **wettelijk verplicht** om **misdriven** waarvan ze kennis krijgt, **te melden** aan de procureur des Konings¹⁸.

Verder zal de school vertrouwelijke informatie m.b.t. haar leerlingen ook kunnen (soms zelfs moeten) delen met de politie wanneer er sprake is van een **noodtoestand**. Een juridische noodtoestand betekent dat men een bepaalde regel waaraan men onderworpen is, bv. het ambtsgeheim, mag schenden om belangrijker waarden te vrijwaren.

C. HET VERHOREN VAN LEERLINGEN

Zoals hierboven omschreven onder ‘Het Verhoor’, is iedereen **verplicht** om, waar nodig, zijn **medewerking** te verlenen aan een strafrechtelijk onderzoek, en dus ook aan een politieverhoor. De **politie** kan een leerling in dit kader eventueel ook **horen op school of hem vanuit de school meenemen voor verhoor op het politiekantoor**.

¹⁸ Let wel, hoewel het wel degelijk gaat om een meldings**plicht**, voorziet de wet niet in een sanctie voor wanneer men zich hieraan niet houdt. Het gaat dus in de praktijk eerder om een ‘morele’ plicht dan om een juridisch afdwingbare...

De school kan de politie dus wel degelijk toelaten om de minderjarige te verhoren of eventueel om hem mee te nemen voor verhoor naar het politiekantoor.

De school moet de politie bovendien **verplicht toelaten** om een leerling mee te nemen wanneer (1) dit gebeurt op vraag van de onderzoeksrechter, of (2) op basis van een onmiddellijk uitvoerbare beschikking van de jeugdrechter, of (3) bij een betrapping op heterdaad.

De school moet ouders niet verwittigen wanneer de politie hun minderjarig kind verhoort op school, of hem meeneemt voor verhoor op het politiekantoor, maar zij **mag** dit **wel** doen (tenzij hierover anders beslist werd door de bevoegde magistraat).

D. HET FOUILLEREN VAN LEERLINGEN, EN HET DOORZOEKEN VAN BOEKENTASSEN, LESSENAARS, LOCKERS,...

Scholen vragen soms aan de politie om over te gaan tot het **fouilleren van leerlingen en van hun boekentas** (= bagage). De politie kan hier echter **niet zomaar** toe overgaan:

Een **veiligheidsfouillering** (om te zien of leerlingen voorwerpen bij zich dragen die gevaarlijk zijn) kan slechts gebeuren in het kader van (1) een identiteitscontrole, van (2) een bestuurlijke aanhouding, of bij (3) de deelname aan openbare bijeenkomsten die de openbare orde bedreigen, of (4) het betreden van plaatsen die een bedreiging vormen voor de openbare orde.

Een **gerechtelijke fouillering** (om een misdrijf op te sporen) kan dan weer enkel in geval van (1) een gerechtelijke aanhouding, of (2) wanneer er ernstige aanwijzingen zijn dat betrokkene in het bezit is van overtuigingsstukken of bewijzen van een misdrijf. Bv. wanneer er ernstige aanwijzingen zijn dat bepaalde leerlingen in het bezit zijn van gestolen voorwerpen, of van drugs.

Voor **het doorzoeken van de school**, gelden in principe **de algemene regels m.b.t. de huiszoeking**. De school is immers een private plaats. Dit betekent dat de politie een **huiszoekingsbevel** van de onderzoeksrechter nodig heeft, of het **verzoek** of de **toestemming** van 'de **persoon met het werkelijk genot**' om de school te kunnen doorzoeken. **Tenzij** er sprake zou zijn van 'betrapping op **heterdaad**'. De politie kan op verzoek van de schooldirectie dus de verschillende openbare schoolruimtes, schoolbanken,... doorzoeken.

Ze kan echter, zonder huiszoekingsbevel van de onderzoeksrechter, in principe **niet** de **persoonlijke ruimte** van leerlingen of personeelsleden doorzoeken zonder de toestemming van de betrokken personen. Om bv. persoonlijke (afgesloten) **lockers** of de **private kamer van leerlingen op het internaat** te doorzoeken, heeft de politie de toestemming van de bekwame leerling (of de ouders van de onbekwame leerling), of van de onderzoeksrechter nodig.

Tot slot moeten we hier wel nog wijzen op het belang van **art. 6bis Drugwet**. Volgens deze bepaling mogen officieren van gerechtelijke politie en de ambtenaren die daartoe door de Koning aangewezen werden, te allen tijde de lokalen bezoeken welke dienen voor het vervaardigen, bereiden, bewaren of opslaan van bepaalde drugs. Onder toepassing van dit artikel **kunnen officieren van gerechtelijke politie dus steeds (zonder huiszoekingsbevel) de school doorzoeken wanneer er ernstige aanwijzingen zijn dat er drugs aanwezig zijn.**

3

Hulpverleners en/of gezondheidswerkers en politie

Om de openbare orde en veiligheid te kunnen handhaven, en zeker om misdrijven op te sporen en te onderzoeken, heeft de politie nood aan informatie. Soms komen ze hiervoor aankloppen bij hulpverleners of gezondheidswerkers.

A. HET BEROEPSGEHEIM ¹⁹

Hulpverleners en gezondheidswerkers hebben volgens **art. 458 Strafwetboek beroepsgeheim**. Hierdoor mogen zij vertrouwelijke informatie die ze ontvingen in het kader van hun hulpverleningsopdracht in principe niet delen met derden tenzij hiervoor wettelijke of door de rechtspraak erkende uitzonderingen bestaan.

Er bestaat momenteel **geen** specifieke uitzondering die toelaat dat dragers van een beroepsgeheim hun beroepsgeheim doorbreken om vertrouwelijke informatie uit te wisselen met de politie. (**Anonieme** casussen kunnen natuurlijk wel altijd besproken worden.) En van de bestaande uitzonderingen zal vaak alleen de '**noodtoestand**' ertoe kunnen leiden dat hulpverleners of gezondheidswerkers vertrouwelijke informatie mogen doorgeven aan de politie.

¹⁹ Meer over het beroepsgeheim t.a.v. minderjarigen vindt men terug in de fiche 't Zitemzo Jeugdrecht... met het beroepsgeheim ten aanzien van minderjarigen.

De noodtoestand houdt in dat het *doorbreken van het beroepsgeheim de enige mogelijkheid* is om belangrijkere, door de wet erkende, waarden of belangen te beschermen. Om van een noodtoestand te kunnen spreken, moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan:

Ten eerste moet er een *daadwerkelijk en onmiddellijk gevaar* dreigen. Dit betekent dat de betrokken hulpverlener of gezondheidswerker moet inschatten dat er een reële en ernstige mogelijkheid bestaat dat een hoger ingeschatte waarde of belang acuut in gevaar is. Ten tweede moet het *belang* of de waarde die men wil *beschermen minstens van gelijke waarde* zijn als het belang of de waarde dat men hecht aan het beroepsgeheim. Er wordt algemeen aanvaard dat de bescherming van de fysieke of seksuele integriteit van een persoon boven de toepassing van het beroepsgeheim staat. En, ten slotte, moet het doorbreken van het beroepsgeheim de *enige mogelijkheid zijn om het gevaar af te wentelen*. Indien men zelf kan ingrijpen om het gevaar af te wenden mag men zijn beroepsgeheim dus niet schenden.

Het is aan de betrokken hulpverlener of gezondheidswerker om *in te schatten* of er sprake is van een reële gevaarsituatie én welke stappen best kunnen ondernomen worden om deze situatie te beëindigen. Wanneer er sprake is van een noodtoestand, kan men zijn *beroepsgeheim doorbreken* om een derde te betrekken bij de situatie om op die manier de noodtoestand te stoppen. Men hoeft echter niet noodzakelijk de politie of het parket in te lichten. Een andere gespecialiseerde dienst als bv. het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling inschakelen, kan ook indien de hulpverlener of gezondheidswerker inschat dat deze piste de beste oplossing is voor de concrete situatie.

Een *getuigenis* afleggen voor de politie staat immers niet gelijk met de wettelijk aanvaarde uitzondering van de 'getuigenis in rechte' die enkel voor een rechter of onderzoeksrechter geldt.

En de ‘**meldingsplicht**’ die voorzien wordt in de artikels 29 en 30 Sv., maakt het wel mogelijk om informatie m.b.t. misdrijven onder bepaalde omstandigheden te melden aan de procureur des Konings (dus niet aan de politie) maar niet wanneer men beroepsgeheim heeft, want in dat geval heeft het **beroepsgeheim voorrang**. Ook ‘art. 458bis Strafwetboek’ dat toelaat dat hulpverleners en gezondheidswerkers hun beroepsgeheim **doorbreken** om bepaalde **misdrijven gepleegd op minderjarigen of andere kwetsbare personen** te melden aan de procureur des Konings, en ‘art. 458ter Strafwetboek’ dat **casusoverleg** mogelijk maakt om zo tot een interdisciplinaire samenwerking te kunnen komen tussen diverse dragers van een beroepsgeheim, spreken niet over de politie. En hoewel de politie in bepaalde situaties ook beroepsgeheim heeft, zullen hulpverleners en gezondheidswerkers hun beroepsgeheim ten slotte toch niet kunnen delen met de politie onder toepassing van het ‘**gedeeld beroepsgeheim**’ omdat (zelfs de sociale dienst van de) politie en hulpverleners/gezondheidswerkers normaal gezien **niet binnen dezelfde context** meewerken aan de hulpverlening of gezondheidszorg van de minderjarige.

B. DE HUISZOEKING

Zoals eerder gezegd onder ‘1.C.3 De huiszoeking’, kan de politie een **niet-publiek toegankelijk gebouw** in principe enkel doorzoeken **mét toestemming** van de persoon die het werkelijk genot ervan heeft; of in geval van **heterdaad**; in geval van een **oproep** vanuit het gebouw; en in het geval van **brand of overstroming**. Daarnaast kan ook een gedwongen huiszoeking bevolen worden door de **onderzoeksrechter**.

Aangezien minderjarigen door het Burgerlijk Wetboek nog steeds als handelingsonbekwaam worden beschouwd, zouden zij in principe geen toestemming kunnen geven voor het doorzoeken van de woning waar zij verblijven. Gezien de **recente evolutie** binnen de rechtspraak en in het licht van de **erkenning van bekwaamheid van bepaalde minderjarigen** in de **gezondheidszorg** en in de **integrale jeugdhulp**, wordt ondertussen echter wel aangenomen dat bekwame **minderjarigen wel degelijk moeten toestemmen** wanneer hun kamer doorzocht wordt (eventueel naast de eigenaar of bewoner van het gebouw), zeker voor wat hun kamer in een residentiële voorziening betreft. **Dit betekent dat de politie in principe de toestemming nodig heeft van de bekwame, minderjarige bewoner om de kamer van de betrokken bewoner in een residentiële voorziening te doorzoeken zonder huiszoekingsbevel.**

C. DE INBESLAGNAME VAN EEN DOSSIER

Aangezien hulpverleners en gezondheidswerkers beroepsgeheim hebben, kunnen ze, tenzij er sprake is van een noodtoestand, het vertrouwelijke cliënten- en patiëntendossier **niet vrijwillig meegeven** met de politie.

Indien **een huiszoekingsbevel van de onderzoeksrechter echter ook een machtiging tot inbeslagname van bepaalde dossiers bevat**, kunnen hulpverleners en gezondheidswerkers niet weigeren om deze mee te geven. Ze kunnen bij de inbeslagname wel expliciet benadrukken dat de informatie in de betrokken dossiers strikt vertrouwelijk is en daardoor onder het beroepsgeheim valt. De onderzoeksrechter zal dan moeten bekijken of het beroepsgeheim terecht werd ingeroepen, en eventueel moeten motiveren waarom het beroepsgeheim volgens hem niet van toepassing is.

Een CLB-medewerker krijgt een politieagent over de vloer met een document ondertekend door de procureur des Konings met daarin de vraag om een dossier van een leerling te overhandigen. De CLB-medewerker gaat er, ten onrechte, van uit dat hij moet ingaan op dit verzoek en geeft het bewuste dossier mee.

De CLB-medewerker schendt zijn beroepsgeheim door vertrouwelijke informatie (in casu onder de vorm van een dossier) vrijwillig te delen met de procureur.

Enkel de onderzoeksrechter kan een inbeslagname van een cliënten- of patiënten-dossier bevelen.

4

Klachten met betrekking tot het optreden van de politie

Met **klachten over het optreden van een politieambtenaar** of over de **werking van een politiedienst** kan men in de eerste plaats terecht bij de **dienst intern toezicht** van de betrokken lokale politiezone of van de federale politie. Men kan natuurlijk ook klachten formuleren t.a.v. de **hiërarchische overste** binnen een lokale politiezone, nl de **korpschef**, of ook de **burgemeester** verantwoordelijk voor de lokale politiezone.

Meer info en/of contactgegevens via www.infozone.be of www.fedpol.be

Daarnaast kunnen burgers ook klacht indienen bij de **Algemene Inspectie van de Federale Politie en van de Lokale politie (AIG)**. Een onderzoek van de AIG heeft niet tot doel recht te doen gelden voor een eiser, of de tuchtrechtelijke verantwoordelijkheid van een politieambtenaar vast te leggen. AIG gaat wel na of de voorschriften werden nageleefd en formuleert voorstellen om eventuele disfuncties aan te pakken. Wanneer de klager en de betrokken politieambtenaar hiermee akkoord gaan, kan de AIG bovendien ook bemiddelen tussen beiden om het geschil te proberen oplossen. Meer info en/of contactgegevens via www.aigpol.be

Verder kan men ook klacht indienen bij het **Vast Comité van Toezicht op de politiediensten**, kortweg **Comité P**. Men moet hierbij wel rekening houden dat Comité P in principe geen bemiddelingsopdracht heeft en ook niet is opgericht om de individuele problemen van klagers op te lossen. Comité P zal in de meeste gevallen de klacht dan ook overmaken aan de betrokken dienst intern toezicht. Ze zal wel toezicht houden op de afhandeling van de klacht door deze dienst. Meer info en/of contactgegevens via www.comitep.be

Minderjarigen kunnen tenslotte met hun klachten over de politie ook terecht bij de klachtenlijn van het **Kinderrechtencommissariaat**.

De Klachtenlijn is er **voor jongeren onder de 18 jaar en hun belangenbehartigers**. Zijn de rechten van een min 18-jarige geschonden door een dienst of overheid, loopt een jongere vast in regelgeving en procedures, of in zijn relatie met een organisatie of instantie, dan kan men aankloppen bij de Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat aan. De Klachtenlijn onderzoekt de klachten grondig en onafhankelijk. De Klachtenlijn bemiddelt en geeft helder advies om de klacht om te buigen naar een oplossing in het belang van de minderjarige. Meer info en/of contactgegevens via www.kinderrechten.be

5

Meer weten, nog vragen?

TOEPASSELIJKE REGELGEVING

Omz. COL 9/2001 van 9 juli 2001 van het College van procureurs-generaal bij de hoven van beroep betreffende de Wet van 12 maart 1998 (B.S. 2 april 1998) tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek.

Omz. COL 20/2010 van 4 oktober 2010 van het College van procureurs-generaal bij de hoven van beroep betreffende Drieledige gerechtelijke identificatie.

Omz. COL 12/2011 van 23 november 2011 van het College van procureurs-generaal bij de hoven van beroep – Addendum 2 aan omzendbrief COL 8/2011 betreffende de organisatie van de bijstand door een advocaat vanaf het eerste verhoor binnen het kader van het Belgisch strafprocesrecht – Situatie van de minderjarigen en de personen die ervan verdacht worden vóór de leeftijd van 18 jaar een als misdrijf omschreven feit gepleegd te hebben.

Ministeriële omzendbrief van 7 juli 2004 **PLP 41** tot versterking en/of bijsturing van het lokaal veiligheidsbeleid en de specifieke aanpak van de jeugdcriminaliteit, B.S. 24 juli 2006.

Koninklijk besluit van 25 maart 2003 betreffende de identiteitskaarten, B.S. 28 maart 2003.

Koninklijk besluit van 14 september 2007 betreffende de minimumnormen, de inplanting en de aanwending van de door de politiediensten gebruikte opsluitingsplaatsen, B.S. 16 oktober 2007.

Het Wetboek van Strafvordering van 17 november 1808, B.S. 27 november 1808.

Wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen. *B.S.* 6 maart 1921.

Wet van 16 maart 1968 betreffende de politie over het wegverkeer, *B.S.* 27 maart 1968

Wet van 7 juni 1969 tot vaststelling van de tijd gedurende welke geen opsporing ten huize of huiszoeking mag worden verricht, *B.S.* 28 juni 1969. (Huiszoekingswet)

Wet van 19 juli 1991 betreffende [de bevolkingsregisters, de identiteitskaarten, de vreemdelingenkaarten en de verblijfsdocumenten] en tot wijziging van de wet van 8 augustus 1983 tot regeling van een Rijksregister van de natuurlijke personen, *B.S.* 3 september 1991.

Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, *B.S.* 22 december 1992.

Wet van 13 augustus 2011 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering en van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, om aan elkeen die wordt verhoord en aan elkeen wiens vrijheid wordt benomen rechten te verlenen, waaronder het recht om een advocaat te raadplegen en door hem te worden bijgestaan, *B.S.* 5 september 2011 (Salduz-wet).

INTERESSANTE BRONNEN & LINKS

- BAILLEUX, A. en VERBRUGGEN, F., “*Hoor wie klopt daar kinderen?*” *Zoekingen in onderwijsinstellingen*, T.O.R.B., 2011-2012/5, 306-328.
- BERGHMANS, M., ‘*Handboeien bij minderjarigen – mag dat?*’, www.jeugdrecht.be, 2007-07/08.
- DESMET, N., ‘*Recht uit het veld*’ TJK, 2010/4, 125-126.
- HOEFNAGELS, E., ‘*Schoolverzuim: samenwerking tussen onderwijs en justitie*’, www.jeugdrecht.be, 2009-05.
- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, advies ‘*Jongeren en politie: aanbevelingen voor meer toenadering*’, 27 februari 2012, www.kinderrechtencommissariaat.be.

- TZITEMZO, 't Zitemzo. *Jeugdrecht... met de (on)bekwaamheid van minderjarigen*, 2019.
- TZITEMZO, 't Zitemzo. *Jeugdrecht... met het beroepsgeheim t.a.v. minderjarigen*, 2019.
- RANS, P., 'De toepassing van de Salduzwet op de minderjarigen. Een versterkte bescherming voor de minderjarigen omwille van de kwetsbaarheid verbonden aan hun leeftijd.' in GOOSSENS, F., BERKMOES, H., DUCHATELET, A. en HUTSEBAUT, F. (editors), *De Salduz-regeling. Theorie en praktijk, vandaag en morgen*. Brussel, Politeia, ASP, 2012, 65-82.
- SIMON, Ch., 'Opgepakt? Ken je rechten en plichten. Bestuurlijke en gerechtelijke aanhoudingen onder de loep', Magazine van de Federale Politie nr. 12, 11-18.
- VANDROMME, S., 'Hoofdstuk 1. Bekwaamheid' in *Wet en Duiding. Kids-Codex. Boek IV.*, Brussel, Larcier, 2008, 135-136.
- VAN RUMST, S., 'Het doorgeven van informatie door de politie aan de school', www.jeugrecht.be, 2007-03.
- VYNCKIER, G., WOLTHUIS, A. en DESMET, N. 'Hoe serieus nemen ze mij? Politiecontacten in het licht van mensenrechten/kinderrechten.' in NOPPE, J., PASHLEY, V., DE HERT, P. en HUISMAN, W., (eds.) CPS 2013-2 nr. 27, 151-178.
- www.tzitemzo.be
- www.infozone.be
- www.fedpol.be
- www.aigpol.be
- www.comitep.be

Colofon

Auteur

Nele Desmet

Realisatie

tZitemzo vzw

Verantwoordelijke uitgever

Karin Maes

Covertekening

Vero Beauprez

Vormgeving

Zorragraphics.be

De fiches van de 't Zitemzo Jeugdrecht'-reeks
kunnen besteld worden bij de tZitemzo:

tZitemzo, vzw

Hoogstraat 81, 9000 Gent

info@tzitemzo.be

of in PDF gedownload worden van de website

www.tzitemzo.be

Uitgave 2020